

Lista kyrka

Anläggande av askgravplats

Antikvarisk rapport

Lista 7:1
Lista socken
Eskilstuna kommun
Södermanland

Tobias Mårud

Lista kyrka

Anläggande av askgravplats

Antikvarisk rapport

Lista 7:1
Lista socken
Eskilstuna kommun
Södermanland

Tobias Mårud

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2013

Omslagsfoto: Den nyanlagda askgravplatsen vid Lista kyrka, sett från norr. Foto: Tobias Mårud.

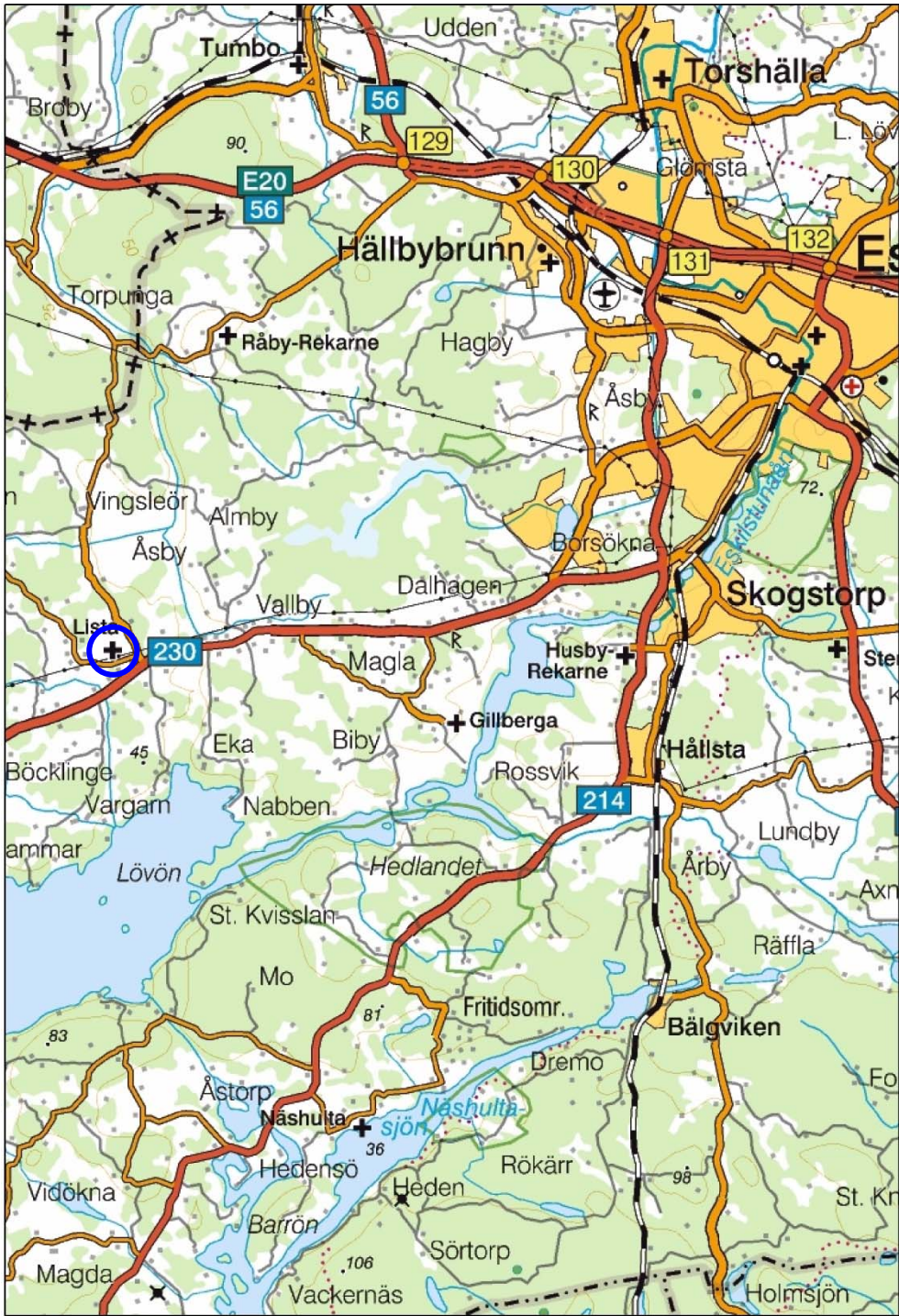
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-282-1

Tryck: Just Nu, Västerås 2013.

Innehåll

Inledning.....	5
Bakgrund	5
Lista kyrkas historik.....	5
Genomförande	7
Resultat	11
Referenser.....	12
Kart- och arkivmaterial	12
Litteratur.....	12
Tekniska och administrativa uppgifter	12

Figur 1. Kyrkans läge, markerat med en ring. Utdrag ur digitala Gröna kartan. Skala 1:100 000.

Inledning

Under 2013 har en askgravplats anlagts i anslutning till minneslunden i västra delen av Lista kyrkogård. Tillstånd till arbetet gavs av Länsstyrelsen 2012-06-20 med dnr 433-2248-2012. Stiftelsen Kulturmiljövård anlätades av Västra Rekarne församling för antikvarisk medverkan.

Bakgrund

Västra Rekarne församling kontaktade Länsstyrelsen den 13 maj 2011 angående anläggande av askgravplatser vid Gillberga, Lista, Västermo och Öja kyrkogårdar. Därefter hölls samråd den 2 februari 2012 med representanter från Västra Rekarne församling, Länsstyrelsen i Södermanlands län, Sörmlands museum samt församlingens konsult i ärendet. Den 4 april 2012 inkom fyra separata ansökningar om tillstånd till anläggande av askgravplatser vid Gillberga, Lista, Västermo och Öja kyrkogårdar.

Motiveringen till anläggandet av askgravplatser är att de är tänkta att erbjuda ett alternativ till den i vissa ögon allt för anonyma minneslunden samtidigt som de inte ställer samma krav på omvårdnad som en urngrav. Grundtanken med askgravplatsens utformning är att den ska underordna sig den befintliga kyrkogårdsmiljön men ändå tydliggöras för de sörjande. Samtidigt ska kyrkomiljöns individuella värden och uttryck beaktas vid utformningen av askgravplatsen. Utformningen av själva stenarna är i princip enhetliga för alla fyra kyrkogårdarna för att, trots den individuella anpassningen till respektive kyrkogård, förmedla en känsla av samhörighet för församlingsborna oberoende vilken kyrkogård de besöker.

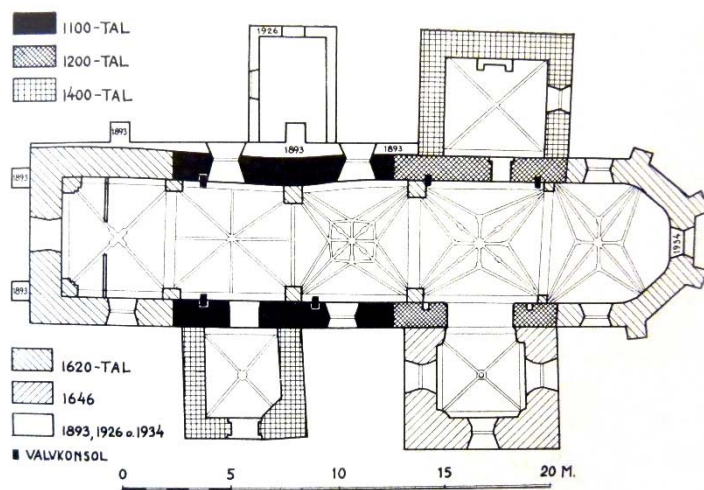
Lista kyrkas historik

Lista kyrkas historia är komplicerad och delvis outredd men delar av den härrör från äldre medeltid. Kyrkan ska under äldre tid ha varit en offerkyrka, en funktion som var i bruk ännu på 1700-talet då sjuka från kringliggande socknar ska ha sökt sig till Lista och offrat för sitt tillfrisknande. Någon gång under 1100-talet uppfördes en liten romansk stenkyrka vars södra och norra långhusväggar ännu ingår i kyrkans mittparti, murskarvarna är synliga från vinden. Under slutet av 1200-talet eller början av 1300-talet revs koret och långhuset förlängdes mot öster. Över kyrkan restes en valvkonstruktion med kryssvalv av trä. Fem konsoler, i dekormålade ek, är ännu bevarade och konstruktionen är den enda kända i Sverige från medeltid. Under 1400-talet tillkom ett vapenhus framför ingången i söder samt sakristian i norr, båda med blinderingskors i gavelröstena och från uppförandet slagna tegelvalv. Kyrkan förlängdes mot väster sannolikt på 1620-talet och koret samt tegelvalven kan ha uppförts under samma tid men kan även ha tillkommit senare, möjligen år 1662. År 1646 uppfördes det Ribbingska gravkoret på sydsidan av kyrkan. Kyrkan har genom århundradena haft svåra grundproblem till följd av den fuktiga mark den är uppförd på och under 1800-talet var kyrkan kraftigt förfallen. År 1883 togs beslut om att riva kyrkan men planerna skrinlades och kyrkan renoverades istället 1893, framför allt genom förstärkningar av den befintliga konstruktionen.¹

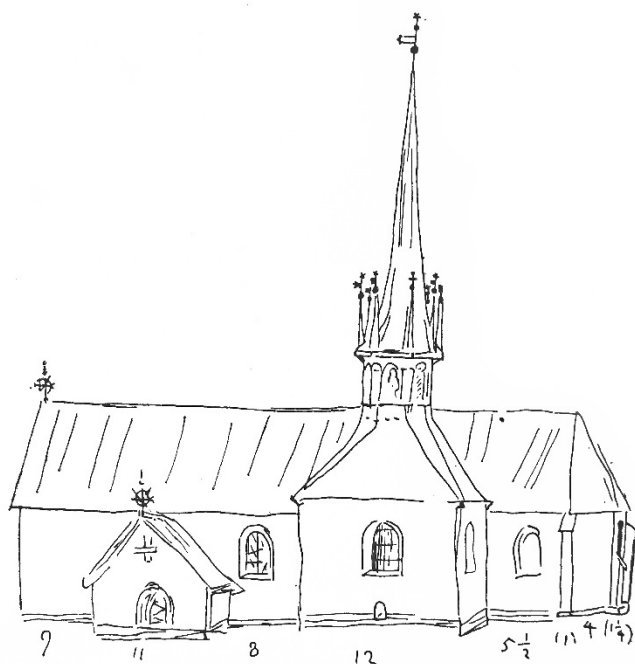
Kyrkogården hade tidigare stenmur och en murad stiglucka i väster, stigluckan revs 1892 i samband med kyrkans restaurering. På en liten höjd väster om kyrkogården står

¹ Schnell 1970, Bergman 1995.

klockstapeln vilken fick sitt nuvarande utseende 1784 men troligen härrör från 1600-talet.²

Figur 2. Situationsplan över Lista kyrka som visar tillkomsttiden för dess olika delar. Källa: Schnell 1970.

Figur 3. Lista kyrka avbildad av Johan Peringskiöld 1686. Källa: Schnell 1970.

² Schnell 1970, Bergman 1995.

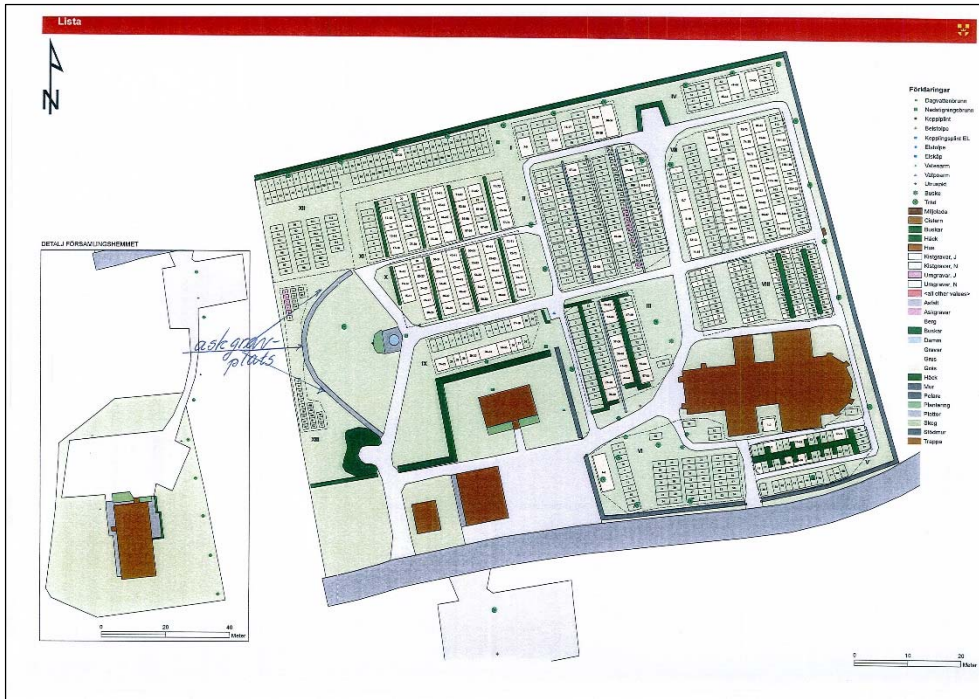

Figur 4. Teckning som visar Lista kyrka under 1860 talet, ritad av Olof Hermelin. Källa: ATA.

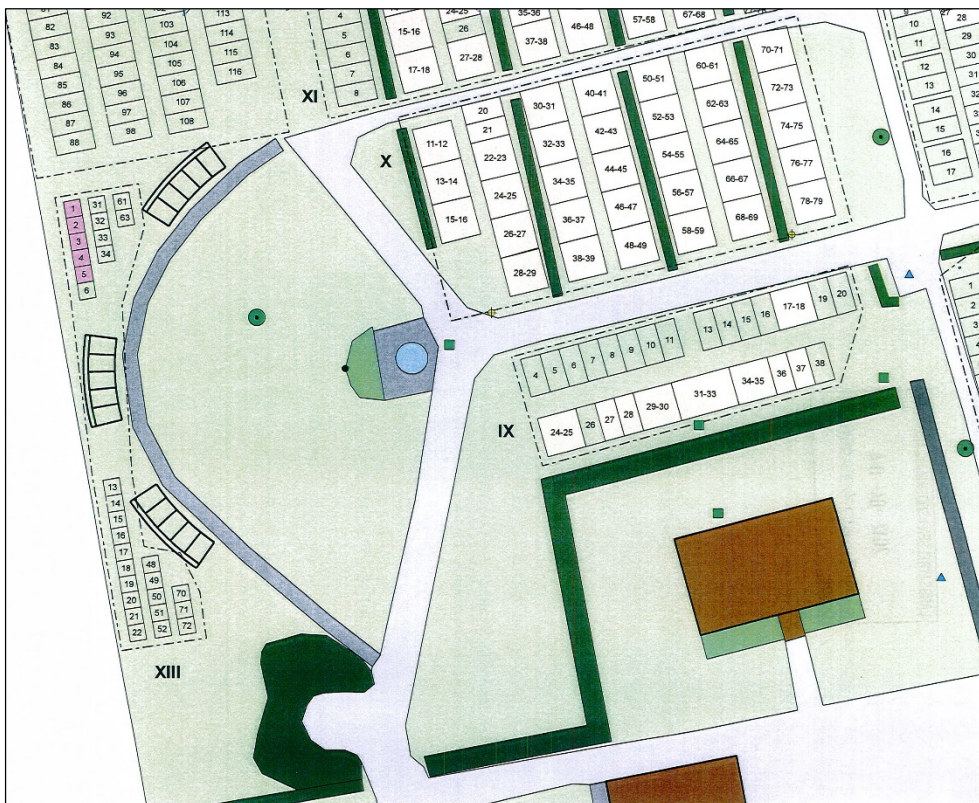
Genomförande

Askgravplatsen på Lista kyrkogård är placerad längst västerut, på den nyare delen av kyrkogården, i anslutning till den gångväg som löper kring kullen och den magnifika eken väster om minneslunden. Askgravplatsen är utformad med tre fristående grupper om 5 stycken askgravar i varje gruppering, sålunda totalt 15 stycken askgravar. Tanken med uppdelningen är att askgravplatsen underordnas minneslunden och anpassas till kyrkogårdens framtida nyttjandeplan.

Askgravarnas stenar är tillverkade i ljusgrå, grovt tuktad, Ävja-granit i dimensionen 25×25 cm. Stenarna placeras med ett inbördes avstånd på 1 meter. Nedre änden ställs i marken på ett djup av 40 cm, kringfylld av 0–18 mm grus. Ovan mark reser sig stenen 60 cm i bakkant och 45 cm i framkant. På stenarnas fasade ovansida är tänkt att monteras namnskyltar av mässing eller brons. Den fasade ytan är krysshämrad. Varje gruppering kringgärdas och delas in med smågatsten, 10×10 cm stora, och är belagd med singel (4–6 mm). Bakom varje grupp ska en smal häck av måbär (*Ribes alpinum*) planteras. Häcken är tänkt att klippas och inte överstiga askgravstenarnas höjd på 60 cm. Häckar av måbär finns sedan tidigare på kyrkogården.

Figur 5. Situationsplan över kyrkogården med askgravplatsens tänkta läge. Källa: Västra Rekarne församling.

Figur 6. Den planerade utformningen av askgravplatsen. Källa: Västra Rekarne församling.

Figur 7. Kullen med eken och befintliga gravar innan anläggandet av askgravarna. Sett mot väster.
Foto: Tobias Mårud.

Figur 8. Norra delen av det aktuella området innan anläggandet. Foto: Tobias Mårud.

Figur 9. Södra delen av det aktuella området innan anläggandet. Foto: Tobias Mårud.

Figur 10. Västra delen av det aktuella området innan anläggandet, sett mot söder. Foto: Tobias Mårud.

Figur 11. Området sett från infarten vid gravkällaren, innan anläggandet. Foto: Tobias Mårud.

Figur 12. Ungefär samma vy efter anläggandet. Foto: Tobias Mårud.

Figur 13. Norra delen av området sett från nordöst, innan anläggandet. Foto: Tobias Mårud.

Figur 14. Samma område efter anläggandet. Grupperingarna följer den befintliga stigen. Foto: Tobias Mårud.

Figur 15. De tre grupperingarna är placerade väster om eken. Foto: Tobias Mårud.

Figur 16. På upphöjningen som kan uttydas som en mörk kant bakom stenarna (på bilden framför stenarna) kommer häcken att planteras. Foto: Tobias Mårud.

Figur 17. Askgravplatsen hjälper till att binda samman de tidigare avsides placerade gravarna i området med kyrkogårdens huvuddel. Foto: Tobias Mårud.

Figur 18. Den södra gruppen. Foto: Tobias Mårud.

Figur 19. Den norra gruppen. Foto: Tobias Mårud.

Figur 20. Området sett från söder. Foto: Tobias Mårud.

Figur 21. Den mellersta gruppen. Foto: Tobias Mårud.

Figur 22. På den snedställda, krysshamrade ytan kommer en gravskylt fästas. Foto: Tobias Mårud.

Resultat

Den nya askgravplatsens placering och utformning, i en halvmåneformad gruppering kring den magnifika eken på höjden i den tidigare relativt outnyttjade västra delen av kyrkogården, är lyckad i ambitionen att göra platsen mer intim, ombonad och välkomnande. Placeringen av de tre grupperna har anpassats efter platsens naturliga förutsättningar och fungerar som en pendang i anslutning till minneslunden på andra sidan eken. De planerade måbärshäckarna knyter även an till den övriga kyrkogårdens utformning. Utformningen av själva askgravarna är relativt enkel och stilren. Sammantaget är den nya askgravplatsen mycket lyckad till såväl utformning som placering.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Handlingar från ATA (Antikvarisk-Topografiska Arkivet).

Västra Rekarne Församling

Litteratur

Bergman, Mats. Lista kyrka. Sörmländska kyrkor, 122. Utg. av Södermanlands museum, 1995 (ny upplaga). Nyköping.

Schnell, Ivar. Lista kyrka. Sörmländska kyrkor, 122. Utg. av Södermanlands hembygds- och museiförbund, 1970 (ny upplaga). Nyköping.

Tekniska och administrativa uppgifter

Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:	13079
Länsstyrelsen dnr:	433-2248-2012
Fastighetsbeteckning:	Lista 7:1
Landskap:	Södermanland
Län:	Södermanlands län
Socken:	Lista
Beställare	Västra Rekarne församling
Entreprenörer:	
Trädgårdskonsult:	Lars-Håkan Engman 070-345 59 98
Stenleverantör:	Bohusgranit AB 0152-787 00
Markarbeten:	Patrik Eriksson 070-732 37 88
Antikvarisk medverkan:	Tobias Mårud Stiftelsen Kulturmiljövård Stora gatan 41 722 12 Västerås

